

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Harju Maakohus
Kohtukoosseis	kohtunik Peeter Pällin
Otsuse avalikult teatavaks tegemise aeg ja koht	24. oktoober 2008.a Tartu mnt kohtumaja, Tallinn,
Tsiviilasja number	2-06-21044
Kohtuistungi toimumise aeg	19. september 2008
Menetlusosalised ja nende esindajad	Hageja Aktsiaselts D(registrikood xxx, asukoht xx); Hageja OÜ O(registrikood xxx, asukoht xxx); hagejate seaduslik esindaja Tarmo Ratas, hagejate lepinguline esindaja vandeadvokaat Tambet Mullari (Advokaadibüroo Mullari ja Partnerid, Toompuiestee 4, 10142) hagejate lepinguline esindaja Oliver Ennok; kostja AKTSIASELTS J (registrikood xxx asukoht xxx); kostja lepingulised esindajad vandeadvokaat Veli Kraavi ja vandeadvokaadi abi Denis Polman (Advokaadibüroo Kraavi & Partnerid, P.Süda 3A-4 Tallinn).

RESOLUTSIOON

1. Hagi rahuldada osaliselt.
2. Lubada täiteasjas nr 022/2006/5115 Tallinna notar Robert Kimmeli reg nr 7217 Ühishüpoteegi seadmise lepingu ja asjaõiguslepingu täitmist AS D suhtes summas 1,170,750,40 krooni.
3. Lubada täiteasjas nr 022/2006/5116 Tallinna notar Robert Kimmeli reg nr 7217 Ühishüpoteegi seadmise lepingu ja asjaõiguslepingu täitmist OÜ O suhtes summas 24 377,12 krooni.

Menetluskulude jaotus

AS J kanda jääb 23,2 % AS D menetluskuludest.

AS J kanda jääb 13,9 % OÜ O menetluskuludest.

AS D ja OÜ O kannavad solidaarselt 81,45 % AS J menetluskuludest.

Edasikaebamise kord

Otsuse peale võib edasi kaevata Tallinna Ringkonnakohtule 30 päeva jooksul alates otsuse kättetoimetamisest, kuid mitte hiljem kui viie kuu möödumisel otsuse avalikult teatavastegemisest (2. veebruar 2007.a). Apellatsioonkaebus võidakse lahendada kirjalikus menetluses, kui kaebuses ei taotleta selle lahendamist istungil.

ASJAOLUD

AS D(edaspidi hageja I) ja OÜ O(edaspidi hageja II) esitasid 8. augustil 2006 Harju Maakohtule hagi AS J (edaspidi kostja) vastu täitedokumendi – ühishüpoteegi seadmise lepingu alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks täiteasjades nr 022/2006/5115 ja 022/2006/511.

Hagiavalduse kohaselt esitas Harju tööpiirkonna kohtutäitur E. Vilippus 3. augustil 2006 hagejatele kostja avalduse alusel tulenevalt täitemenetluse seadustiku (TMS) § 2 lg 1 p-st 19 täitmiseks nõude 1 710 369 krooni 40 senti (seisuga 2. august 2006) ja andis hagejatele vabatahtliku täitmise tähtajaks 10 päeva.

Täitmisele suunatud nõue tulenes ÕOÜ (edaspidi osaühing) ja hageja I vahel 25. jaanuaril 2005 sõlmitud naftasaaduste müügilepingust nr 250105 (edaspidi leping I) ja kostja ning hageja II vahel 12. septembril 2005 sõlmitud vedelkütuste müügilepingust nr 12092005 (edaspidi leping II). 14. septembril 2005 sõlmisid pooled ühishüpoteegi seadmise lepingu ja asjaõiguslepingu, millega tagati ühishüpoteegiga kostja nõuded hageja II vastu, mis tulenevad lepingust II ja selle võimalikest lisadest, ning kostja nõuded hageja I vastu, mis tulenevad lepingust I, tingimusel et osaühing loovutab sellest lepingust tulenevad nõuded kostjale. Osaühing, hagejad ja kostja sõlmisid 12. septembril 2005 lepingu I lisana kokkuleppe (edaspidi kokkulepe), mille kohaselt fikseeriti osaühingu lepingust I tulenevate nõuete suuruseks 2 445 534 krooni 10 senti ja selle täitmise tähtajaks lepingu II kehtivuse tähtaeg (12. september 2005 kuni 12. september 2007). Osaühing loovutas lepingust I tulenevad nõuded kostjale 31. juulil 2006. Hageja II on lepingust II tulenevad kohustused täitnud.

Hagejad väitsid, et kokkuleppe järgi puudusid hagejal I kokkuleppe sõlmimise ajal täitmata kohustused osaühingu vastu. Kokkuleppes nimetatud kohustused tekkisid kokkuleppe sõlmimisega (tasaarvestusest ja leppetrahvi nõudest loobumisega). Osaühingul puudus õigus nõuda hagejalt I lepingu II kehtivuse ajal lepingust I tuleneva kohustuse täitmist, s.o 2 445 534 krooni 10 senti maksmist. Hageja I täitis kogu osaühingu nõude ajavahemikul 21. november 2005 kuni 5. juuni 2006. Osaühingu ja kostja vahel 31. juulil 2006 sõlmitud nõude loovutamise leping (edaspidi nõude loovutamise leping) on tühine vorminõuete rikkumise tõttu, sest olles suunatud kinnisasjadele seatud hüpoteeegi realiseerimisele, vajab see leping notariaalset tõestamist. Samuti ei nähtu nõude loovutamise lepingust, millisest täitmata kohustusest tulenevat nõuet loovutatakse.

Hageja II vaidles vastu lepingust II tulenevale nõudele. Ta väitis, et tal puuduvad kostja vastu täitmata kohustused. Samuti puudub kostjal õigus nõuda temalt viivist tulenevalt kütusetarne arvetest, kuna arvetele on märgitud, et nõue on loovutatud AS-ile Hansa Liising Eesti (edaspidi liisinguandja).

Kostja vastus

Kostja ei tunnistanud hagi. Tema vastuväidete kohaselt jäi hageja I lepingust I tulenevalt seisuga 31. juuni 2006 osaühingule võlgu 1 687 516 krooni 44 senti (1 556 749 krooni 48 senti põhisumma ja 130 766 krooni 96 senti viivis). Lepingu I p 4.5 kohaselt leppisid pooled kokku viivise määras 0,15% kauba tasumata maksumusest päevas kuni võlgnevuse täieliku kustutamiseni. Sama lepingu p 4.10 kohaselt arvestatakse võlgnevuse tasumisel esimeses järjekorras võlgnevusest maha ostja tasutud viivis, teisena leppetrahv ja lõpuks põhivõlg 31. juulil 2006 saatis osaühing hagejale I lepingu ülesütlemisavalduse, samuti teatas ta lepingujärgse nõude loovutamisest kostjale.

Lepingust II tulenevalt jäi hageja II kostjale seisuga 31. juuli 2006 võlgu 22 852 krooni 96 senti (16 953 krooni 23 senti põhisumma ja 5899 krooni 73 senti viivis). Lepingu II p 5.4 kohaselt leppisid pooled kokku viivise määras 0,15% kauba tasumata maksumusest päevas, kuni võlgnevuse täieliku kustutamiseni. Lepingu II p 5.9 kohaselt arvestatakse võlgnevuse tasumisel esimeses järjekorras võlgnevusest maha viivis, teisena leppetrahv ja lõpuks põhivõlg. 31. juulil 2006 saatis kostja hagejale II lepingu ülesütlemisavalduse ja palus kustutada võlgnevuse 4. augustiks 2006.

Lepinguga II samal päeval sõlmitud kokkuleppes määrati kindlaks, et hageja I võlgneb osaühingule lepingu I järgi 2 445 534 krooni 10 senti. Täitmise tagamiseks seati hagejate kinnistute mõttelistele osadele ühishüpoteek kostja kasuks.

Hageja II rikkus kokkulepet. Ta pidi kokkuleppe kohaselt kustutama hageja I võlgnevuse 30 päeva jooksul ühishüpoteegi seadmisest, s.o 14. oktoobriks 2005. Seda hageja II ei teinud. Kokkuleppes määratud kohustuse täitis hageja II üheksakuulise hilinemisega ning teisel viisil – rahaülekannetega osaühingule, mitte kostjalt kaupa tellides, nagu nägi ette kokkuleppe punkt 1.2. Pooled said kokkuleppe p 1.6 kohaselt lähtuda kokkuleppe tingimustest üksnes juhul, kui lepingut II täidetakse nõuetekohaselt. 11. novembrist 2005 kuni 10. detsembrini 2005 tasuti osaühingule 432 300 krooni, mida on oluliselt vähem kokkulepitust. Hageja II ei teinud ühtegi makset ettenähtud tähtajal. Kokkulepe ei lõpetanud lepingut I. Leping I kehtis kuni selle ülesütlemiseni ja nimetatud hetkeni tuli arvestada viivist hilinevad laekumiste pealt. Osaühing ei ole loobunud viivise, põhisumma või viivise tulevase nõudeõigusest. Kui kokkulepet ei täidatud, taastus endine olukord ja osaühing võis võlga nõuda hagejalt I lepingus I ette nähtud suuruses, sest leping I kehtis ja kokkulepe käsitles vaid ühe konkreetse lepingust tuleneva võla tasumise küsimust. Ka pärast lepingute ülesütlemist arvestatakse edasi lepingutes kokkulepitud viivist. Maksedistsipliini rikkumine võib oluliselt mõjutada kostja rahavoogusid ja maksevõimet oma tarnijatele. Hagejad on pahatahtlikud.

Nõude loovutamise leping vastab seaduse nõuetele ja kehtib. See leping ei pidanud olema notariaalselt tõestatud, sest leping I sõlmiti lihtkirjalikus vormis. Nõude loovutamise leping sõlmiti samas vormis.

Harju Maakohtu 2.02.2007 otsus

Harju Maakohus rahuldab 2. veebruari 2007 otsusega hagi, tunnistades lubamatuks sundtäitmise ning jättes menetluskulud kostja kanda. Maakohtu otsuse põhjenduste kohaselt võib TMS § 221 lg 1 kohaselt võlgnik esitada sissenõudja vastu hagi täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks, eelkõige põhjusel, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud. Hagi rahuldamine ei mõjuta täitedokumendi kehtivust ega õigusjõudu.

Maakohus, tõlgendades kokkulepet koos selles märgitud asjaoludega, arvestades kokkuleppe olemust ja eesmärki ning poolte eelnevat käitumist, leidis, et kokkuleppe p-s 1.1 lepiti kokku hageja I koguvõlgnevus (põhivõlg ja viivis) osauhingule kokkuleppe sõlmimise seisuga (2 445 534 krooni 10 senti), mis tulenes lepingu I mittenõuetekohasest täitmisest, ning määrati ära võlgnevuse tasumise kord. Puudub vaidlus, et kokkuleppe täitmiseks tasuti osauhingule ajavahemikul 21. november 2005 – 5. juuni 2006 kokku 2 551 800 krooni. Kostja seisukoht kokkuleppe rikkumise tagajärgede kohta (kostja arvestas võlgnevust ja viivist seisuga 12. september 2005 jätkuvalt lepingu I alusel) on meelevaldne ega tulene poolte kokkuleppest ega seadusest. Kostja tõlgendus, et kokkuleppes fikseeriti üksnes osa hagejate võlgnevusest, ei haaku teiste esitatud tõenditega ning on vastuolus kokkuleppe sõlmimise olemuse ja eesmärgiga. Hagejad leidsid õigesti, et kuna kokkuleppest tulenev võlgnevus tasuti lepingu II kehtivuse ajal, tasuti võlgnevus nõuetekohaselt. Võlgnevust ei tasutud kokkuleppe p-s 1.2 kokkulepitud viisil, kuivõrd hageja II ei saanud kostjalt kaupa 2 445 534 krooni 10 senti eest osta ning seetõttu lähtuti võlgnevuse tasumisel lepingu II täitmise tähtajast.

Kokkuleppe p-des 1.1 ja 1.2 leppisid pooled kokku võlgnevuse tasumise korras. See kord erineb lepingu II lisa nr 1 p-s 1.3 kokkulepitust. Kokkuleppe p 1.1 kohaselt toimub 2 445 534 krooni 10 senti tasumine kostja ning hageja II vahel lepingu II kehtivuse ajal kokkuleppe p-des 1.2-1.3 kokkulepitud tähtaegadel ning viisil. Kokkuleppe p 1.2 kohaselt maksab hageja II lepingu II kehtivuse ajal hageja I võlgnevuse osauhingule kostjalt kauba vastuvõtmisele eelneval päeval hageja I eest summa, mis vastab hageja II igakordse tellimuse maksumusele lepingu II järgi kuni hageja I võlgnevuse (2 445 534 krooni 10 senti) täieliku tasumiseni. Kokkuleppe p-s 1.3 märkisid pooled, et hageja I võlgnevuse tasumine hageja II poolt ei ole käsitatav kohustuse ülevõtmisena VÕS § 175 tähenduses.

Hagejad leidsid, et kuna võlgnevus tasuti lepingu II kehtivuse ajal, tasuti see nõuetekohaselt. Võlgnevust ei tasutud kokkuleppe p-s 1.2 kokkulepitud viisil, kuna hageja II ei saanud kostjalt kaupa 2 445 534 krooni 10 senti väärtuses osta, mistõttu lähtuti võlgnevuse tasumisel vaid lepingu II kehtivusest. Kostja leidis, et kuna kokkulepet ei täidetud nõuetekohaselt (hageja II rikkus lepingu II lisas nr 1 sätestatud kohustust osta 30 päeva jooksul hüpoteegi kinnistusraamatusse kandmisest vedelkütust vähemalt 2 500 000 krooni eest ning kokkuleppe p 1.1.–1.3), siis kokkuleppe p 1.6 alusel taastus kokkuleppe sõlmimise eelne olukord. Kostja seisukoht kokkuleppe rikkumise tagajärgede kohta (arvestati tegelikku võlgnevust ja viivist seisuga 12. september 2005 lepingu I järgi) on meelevaldne ega tulene poolte kokkuleppest ega seadusest.

Asjaolu, et hageja II rikkus lepingu II lisa nr 1 p 1.8 kohustust ning kokkuleppe p-s 1.2 määratud võlgnevuse 2 445 534 krooni 10 senti maksamise korda (kostjalt kauba vastuvõtmisele eelneval päeval tuli osauhingule maksta igakordse tellimuse maksumus), ei andnud osauhingule õiguslikku alust taastada kokkuleppe-eelset olukorda ning jätkata sealt hageja I põhivõla ja viivise arvestamist. Hageja I ei olnud lepingu II pooleks, mistõttu ei saanud hageja II poolt lepingu II lisa nr 1 p 1.8 rikkumine tuua hageja I jaoks kaasa sanktsioone.

Nõue hageja II ja kokkuleppe p 1.6 alusel hageja I vastu sai maakohtu arvetes tuleneda üksnes võlgnevuse 2 445 534 krooni 10 senti mittenõuetekohasest tasumisest (hageja II pidi lepingu II

kehtivuse ajal osaühingule tasuma kostjalt kauba vastuvõtmisele eelneval päeval hageja I eest summa, mis vastab hageja II igakordse tellimuse maksumusele kuni hageja I võlgnevuse 2 445 534 krooni 10 sendi täieliku tasumiseni) ning hageja I uutest võlgnevustest, mis tekkisid pärast kokkuleppe sõlmimist. Kostja sai osaühingult nõude loovutamise lepinguga omandada üksnes eelnimetatud kohustusest tuleneva põhivõla ja viivise. VÕS § 170 ei välista võlgniku vastuväidet selle kohta, et nõude loovutamine ei kehti. Leping I on lihtkirjalik, mistõttu võis nõude loovutamise leping olla sõlmitud lihtkirjalikus vormis.

Maakohus luges esitatud tõenditega tuvastatuks, et võlgnevus on tasutud. Kuna tarneid lepingu I alusel pärast 12. septembrit 2005 ei tehtud, siis pärast seda ei saanud hagejal I tekkida võlgnevusi osaühingule. Lepingu II lisa nr 1 rikkumise kõrvaldamiseks saab kostja rakendada hageja II suhtes seadusest tulenevaid ja lepingus II kokkulepitud õiguskaitsevahendeid, kuid täitmisele suunatud nõuet ei esitatud sellel alusel. Seega puudub kostjal lepingust I tulenev täitmisenõue hageja I vastu.

Maakohus tuvastas, et kostja poolt hagejale II esitatud arvetest nähtub, et kostja loovutas lepingust II tulenevad rahalised nõuded liisinguandjale. 6. veebruari 2006 tagasiloovutamise teatisest nr R02/102 nähtub, et liisinguandja loovutas kostjale tagasi üksnes hagejale II esitatud arvetest nr 7623 ja 7631 tulenevad põhinõuded. Hageja II on kõik arved tasunud liisinguandjale, mistõttu ei saa kostja arvestada hagejale II nendes arvetes märgitud summadel maksetähtaja ületamise eest viivist.

Apellatsioonkaebus

Kostja esitas apellatsioonkaebuse, milles palus maakohtu otsus tühistada ja teha uue otsuse, millega jätta hagi rahuldamata ning mõista hagejatelt välja menetluskulud.

Kostja ei nõustunud maakohtu seisukohaga kokkuleppele omistatud tähenduse osas. Ta leidis, et kokkulepe vastab VÕS §-s 30 sätestatud konstitutiivsele võlatunnistusele, mis ei asenda täitmist. Täitedokument (ühishüpoteegi seadmise leping) tagab kõiki lepingust I tulenevaid nõudeid. Kokkulepe ei lõpetanud lepingu I kehtivust ja sellega ei loobunud osaühing lepingust I tuleneva osa põhinõudest ja viivisenõudest. Lepingust I tuleneva hageja I kohustuse täitmiseks esitas osaühing hageja I vastu pankrotiavalduse ning selle alusel algatati pankrotimenetlus. Vältimaks pankroti väljakuulutamist, pöördus hageja I osaühingu poole ettepanekuga sõlmida kokkulepe. Osaühingul puudus vajadus loobuda osast põhivõlast ja viivisest. Kokkuleppe p 1.6 rikkumisel hageja II poolt taastus kokkuleppe-eelne õiguslik olukord ning osaühingul tekkis õigus nõuda hagejalt I lepingu I alusel allesjäänud põhivõlgnevuse osa ja viivise tasumist. Lepingust I tuleneva nõude sundtäitmise lubatavuse otsustamisel on määrava tähtsusega kokkuleppe tõlgendamine. Maakohus keeldus tunnistajana üle kuulamast KNS, kes oli kokkuleppe pooleks oleva osaühingu seaduslik esindaja ja osales kokkuleppe sõlmimise läbirääkimistel. Maakohus hindas ekslikult ka arvete tagasiloovutamise küsimust puudutavaid tõendeid. Kuna hageja II ei olnud faktooringulepingu pooleks, sai faktooringulepingus viivise nõude kohta kokkulepitu omada tähendust üksnes liisinguandja ja kostja vahelistes suhetes. VÕS § 167 lg 1 alusel läks pärast arvetest nr 7623 ja 7631 tulenevate nõuete kostjale tagasiloovutamist viivise (nii enne loovutamist tekkinud viivise kui ka pärast loovutamist tekkiva viivise) nõudmise õigus üle kostjale.

Hagejad ei nõustunud apellatsioonkaebuse põhjendustega ja palusid jätta selle rahuldamata ning maakohtu otsuse muutmata.

Ringkonnakohtu lahend ja põhjendused

Tallinna Ringkonnakohus jättis 29. juuni 2007 otsusega apellatsioonkaebuse rahuldamata ja maakohu otsuse muutmata.

Ringkonnakohtu otsuse kohaselt tõlgendas maakohus õigesti kokkulepet, arvestades sealjuures poolte eelnevaid suhteid, kokkuleppe eesmärki ja poolte käitumist enne kokkuleppe sõlmimist ning pärast seda. Kokkuleppes lepiti kokku hageja I koguvõlgnevus osaühingule 12. septembri 2005 seisuga ja kokkuleppe p-de 1.1 ja 1.2 järgi pidi kokkulepitud võla 2 445 534 krooni 10 senti tasuma hageja II kostjaga sõlmitud lepingu II kehtivuse ajal. Seega ei saanud lepingu II kehtivuse ajal osaühing esitada nõuet hageja I vastu. Asjaolule, et kokku lepiti kogu hageja I võla suurus, viitab samal kuupäeval kostja ja hageja II vahel sõlmitud lepingu II lisa nr 1, mille p 1.2 kohaselt kinnitasid pooled, et lepingust I tulenevaks võlaks on 2 445 534 krooni 10 senti ja p 1.8 järgi seab hageja II just selle võla ja krediidi limiidi tasumise tagamiseks enda kinnistutele hüpoteegi.

Kokkuleppest ei tulene, et selles ei lepitud kokku hageja I lepingust I tulenevas koguvõlas ja et osa võlga tuli hagejal I tasuda vastavalt lepingule I. Väidet, et kokkulepe ei hõlmanud kõiki lepingust I tulenevaid hageja I võlgasid, ei kinnitanud ka ringkonnakohtu istungil tunnistajana üle kuulatud osaühingu juhatuse liige KNS. Asjaolu, et 23. mail 2005 oli osaühing esitanud hagejale I viivise kohta arve, ei tähenda, et pärast arve esitamist võisid pooled kokku leppida tasumisele kuulavas summas ilma viiviseta. Tähtsust ei ole ka asjaolul, et juba esitatud viivise arve kohta ei ole esitatud kreditarvet, sest kreditarve on võlausaldaja koostatud raamatupidamisdokument, mis ei loo ega lõpetata tsiviilkohustusi.

Kostja väide, et lepingust I tulenev hageja I põhikohustus taastus kokkuleppe p 1.6 järgi, on ebaõige. Kokkuleppe p-s 1.6 lepiti kokku, et lepingu II kehtivuse ajal ei ole osaühingul õigust nõuda võlgnevuse summas 2 445 534 krooni 10 senti tasumist hagejalt I, kui hageja II täidab nõuetekohaselt kokkuleppest tulenevaid kohustusi. Vaidlust ei ole selles, et hageja II on kokkulepitud võla tasunud ositimaksetena ja viimane makse on tehtud 2006 juunis. Kokkuleppe p 1.1 kohaselt on kokkuleppe tähtaeg seotud lepingu II kehtivuse ajaga, mis lepingu II lisa nr 1 p 1.7 järgi on kaks aastat. Lepingu II lisa nr 1 p 1.8 kohaselt pidi hageja II ostma kostjalt kütust 2 500 000 krooni eest 30 päeva jooksul pärast ühishüpoteegi kandmist kinnistusraamatusse. Ühishüpoteek kanti kinnistusraamatusse 3. novembril 2005, millest 30 päeva jooksul tuli hagejal II täita kohustus hageja I eest. Hageja II ei ostnud 30 päeva jooksul kokkulepitud koguses kütust ning seetõttu ei tasunud kokkuleppest tulenevat võlga mitte kokkulepitud viisil ja tähtajal, vaid rahaülekannetega osaühingu arvele. Kuid ka pärast 3. detsembril 2005 on osaühing võtnud hagejalt II vastu raha hageja I kohustuse täitmiseks ega ole pöördunud hageja I poole võlanõudega kokkuleppe p-st 1.6 tulenevalt.

Ühishüpoteegiga tagati lepingust I tulenevate nõuete täitmine. Kokkuleppele viitamine ühishüpoteegilepingus ei olnud vajalik. Kokkuleppes lepiti kokku lepingust I tuleneva võla suuruses kokkuleppe sõlmimise seisuga (12. september 2005) ja selle maksmise viisis, kuid ei muudetud ega lõpetanud lepingut I. Kuigi pooled ja osaühing olid kokku leppinud lepingust I tuleneva võla suuruses 12. septembri 2005 seisuga, ei välistanud see lepingu I poolte võimalust edaspidiste müügitehingute tegemiseks. Pooled ja osaühing on kokkuleppes rõhutanud, et hageja II ei ole võtnud VÕS § 175 järgi üle hageja I kohustust. Kokkulepe on konstitutiivne võlatunnistus VÕS § 30 järgi. Põhikohustusega on konstitutiivne kohustis seotud täitmise kaudu ja konstitutiivse kohustuse täimisega loetakse täidetuks ka põhikohustus.

Kuna hageja II oli osaühingu lepingust I tuleneva nõude hageja I vastu täitnud, siis rahuldab maakohus hagejate I ja II hagi tuvastades õigesti, et kostja poolt sundtäitmiseks esitatud nõue hageja I vastu on lõppenud.

Kostja nõue hageja II vastu tulenes lepingust II. 16. aprilli 2005 faktooringulepinguga on kostja ja liisinguandja kokku leppinud, et faktooringu klient (kostja) loovutab faktoorigile (liisinguandja) müügilepingutest tulenevad nõuded faktooringuvõlgnike vastu. Kostja poolt hagejale II väljastatud arvetel on kostja teatanud hagejale II nõuete loovutamist ja arve tasumise kohustusest liisinguandjale. Faktooringulepingu p 9.1 kohaselt oli pärast nõude loovutamist liisinguandjal õigus nõuda võlgnikult (hageja II) müügilepingujärgset viivist. VÕS § 167 lg 3 järgi läheb uuele võlausaldajale üle ka senise võlausaldaja õigus saada intressi ja leppetrahvi. Kostja ei ole väitnud, et ta oleks loovutanud nõuded liisinguandjale osaliselt, mis annaks VÕS § 167 lg 5 alusel õiguse nõude loovutamata osas nõuda täitmist senisel võlausaldajal, s.o temal endal. Järelikult oli loovutatud nõuete osas õigustatud nõudma viivist liisinguandja. Liisinguandja ei ole loovutanud viivise nõudeõigust tagasi kostjale. Liisinguandja 6. veebruari 2006 tagasiloovutamise teatise nr R027102 kohaselt on kostjale loovutatud tagasi arve nr 7623 alusel nõutav summa 152 440 krooni (arve tasumise tähtaeg 7. jaanuar 2006) ja arve nr 7631 alusel nõutav summa 64 955 krooni maksetähtajaga 29. detsember 2005. Hageja II tasus nende arvete alusel võlgnetavad summad liisinguandjale, kuna talle ei teatatud nõude tagasiloovutamisest. Kostjal oli õigus arvestada viivist nõuetelt, mis talle tagasi loovutati, kuid sellist nõuet kostja esitanud ei ole. Viivise ja võla arvestuse (kohtutoimiku II kd, lk 279) järgi on kostja arvestanud põhivõla ja viivise tasumata jätmist nii, nagu ta ei oleks nõudeid loovutanud ja kostjal endal oleks kogu lepingu kehtivuse aja vältel olnud õigus viivise ja põhivõla tasumist nõuda. Maakohus tuvastas seega õigesti, et kostja ei ole tõendanud, et tal oleks hageja II vastu lepingust II tulenevaid nõudeid.

Kassatsioonkaebus

Kostja esitas ringkonnakohtu otsuse peale kassatsioonkaebuse, milles palub ringkonnakohtu otsus tühistada ning jätta hagi rahuldamata ja mõista hagejatelt kostja kasuks välja menetluskulud.

Kostja on nõus, et kokkulepe on konstitutiivne võlatunnistus. Ta vaidleb aga vastu ringkonnakohtu seisukohale, mille kohaselt täitsid hagejad kokkuleppe nõuetekohaselt ning selle rikkumine ei too kaasa kogu lepingust I tuleneva võlgnevuse tasumist. Kokkuleppe tingimuste täitmata jätmine hageja II poolt andis osaühingule õiguse nõuda hagejalt I lepingust I tuleneva võlgnevuse tasumist. Konstitutiivse võlatunnistuse kohaselt jääb põhikohustus kehtima. Kuna hagejad ei täitnud võlatunnistust nõuetekohaselt, siis on kostjal õigus nõuda lepingu I alusel põhisumma jäägi ja viivise tasumist.

VÕS § 167 lg-st 1 tulenevalt läks pärast arvetest nr 7623 ja 7631 tulenevate nõuete kostjale tagasiloovutamist viivise nõudmise õigus uuesti üle kostjale. See, et kostja ja liisinguandja vahel sõlmitud faktooringulepingu p 9.1 kohaselt oli viivise arvestamise õigus liisinguandjal, ei saa mõjutada kostja nõuet hageja II vastu.

Hageja I kirjalike vastuväidete kohaselt on ringkonnakohtu otsus õiguslikult põhjendatud. Hageja I ja osaühingu vaheline kokkulepe ei olnud kohustuse ülevõtmine VÕS § 175 tähenduses ning seega jäi hageja I ka pärast kokkuleppe sõlmimist kohustatud isikuks osaühingu ees. Hageja I oli oma kohustuse osaühingule täitnud 5. juuniks 2006.

Hageja II kirjalike vastuväidete kohaselt puudub õiguslik alus kassatsioonkaebuse menetlusse võtmiseks. Asjaolu, et kostja nõude täitis hageja I, ei oma tähtsust, kuna kostja ei ole nõude täitmisele vastu vaieldnud või raha tagastanud. Kui ka hageja II rikkus lepingu II järgset

kohustust, ei taastanud see siiski kokkuleppe-eelset olukorda. Faktooringulepingu kohaselt olid kõik lepingust II tulenevad nõuded loovutatud liisinguandjale, mistõttu puudus kostjal viivisenõude esitamise õigus.

Riigikohtu otsus

Riigikohtu tsiviilkolleegium leidis, et ringkonnakohtu otsus tuleb tühistada materiaaõiguse normi väära kohaldamise ja menetlusõiguse normi olulise rikkumise tõttu tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 692 lg 1 p-de 1 ja 2 alusel ja asi tuleb TsMS § 691 p 2 alusel saata uueks läbivaatamiseks samale ringkonnakohtule.

Kolleegium leidis, et ringkonnakohus tõlgendas VÕS § 30 vääralt, sest selle sätte järgi ei lõpeta võlatunnistus olemasolevat võlasuhet ega muuda seda. Seetõttu juhul, kui hageja I võlgnes kokkuleppe sõlmimise ajal kostjale müügilepingust tulenevalt põhinõude ja viivise osas rohkem, kui lepidi kokku kokkuleppes, siis vaatamata kokkuleppes kokku lepitud rahasumma tasumisele võis hageja I jääda kostjale võlgu lepingu I järgi. Selleks, et hageja I võiks lepingust I tuleneva põhinõude ja viivise osas tugineda kokkuleppes kokku lepitud summale, peab kostja olema loobunud VÕS § 207 lg 1 järgi võlasummade vahe nõudest. Nõudest loobumine võib toimuda muu hulgas kompromissilepingu tagajärjel VÕS § 578 lg 2 järgi. Hageja I ei ole väitnud ja kohtud ei ole tuvastanud, et kostja loobus osast põhinõudest ja viivisest lepingu I järgi või et pooled sõlmisid kompromissilepingu, mille tagajärjel vähendati lepingust I tulenevat põhinõuet ja viivist (nõudest osaline loobumine). Seega leidis ringkonnakohus ebaõigesti, et kokkuleppes kokku lepitud summa tasumisega täideti igal juhul kõik hageja I lepingust I tulenevad kohustused.

Kolleegium märkis, et kohtud jätsid põhjendamata, miks nad ei arvesta kostja vastuväitega, et hageja I lepingust I tulenevate kohustuste kokkuleppes kokku lepitud viisil täitamata jätmise tõttu hageja II poolt pidi hageja I täitma lepingust I tulenevaid kohustusi selles lepingus kokku lepitud viisil. Kohtud lugesid tuvastatuks, et kokkuleppega muudeti lepingu I täitmise tähtaega ja lepidi kokku lepingu I täitmises lepingu II kehtivuse ajal. Samas väitis kostja vastu, et kokkuleppe p-s 1.1 oli lisaks viitele lepingu II kehtivuse ajale märgitud veel, et tuleb kinni pidada ka kokkuleppe p-des 1.2 ja 1.3 kokku lepitud tähtaegadest ja viisist.

Pooled ei vaidle selle üle, et hageja II ei täitnud hageja I kohustust kokkuleppe p-des 1.2 ja 1.3 nimetatud viisil. Seega ei saanud kokkuleppe p-s 1.6 nimetatud tingimust, mille kohaselt kostjal polnud õigust esitada lepingust I tulenevaid nõudeid lepingu II kehtivuse ajal hageja I vastu, kui hageja II täidab kokkuleppe tingimusi. Kohtud jätsid põhjendamata, miks kaotas kostja sellises olukorras õiguse nõuda hagejalt I lepingu I täitmist.

Asja uuel läbivaatamisel peab ringkonnakohus tuvastama, kas ja mis tingimustel loobus kostja nõuetest hageja I vastu ja kas need tingimused saabusid.

Kolleegium selgitas, et VÕS § 78 lg 1 järgi võib teise isiku kohustuse täita ka kolmas isik. VÕS § 78 lg 2 järgi võib võlausaldaja keelduda kolmandalt isikult täitmist vastu võtmast eelkõige siis, kui võlgnik vaidleb sellele vastu, et kohustuse täidab tema eest kolmas isik. Kuna kohtud pole tuvastanud, et hageja I oleks olnud vastu kõnealuste maksete tegemisele, siis võisid hageja II tehtud maksed kujutada endast hageja I sooritusi kostjale lepingu I täitmiseks. Maksetega hilinemise korral ei vastuta viivituse eest mitte hageja II, vaid hageja I. Osaühingu poolt viivisenõude esitamata jätmine enne seda, kui ta loovutas lepingust I tulenevad nõuded kostjale, ei välista seaduse kohaselt viivisenõude üleminekut koos põhinõudega VÕS § 167 lg 1 järgi.

Kolleegium ei nõustunud kohtute seisukohaga, et kuna kostja oli liisinguandjale loovutanud kõik lepingust II tulenevad nõuded hageja II vastu ja liisinguandja ei loovutanud kostjale tagasi lepingu II rikkumisest tulenevat viivisenõuet, siis on üksnes liisinguandjal õigus nõuda hagejalt II lepingu II alusel viivist nõude tagasiloovutamisele eelneva aja eest.

VÕS § 167 lg 1 kohaselt lähevad nõude loovutamisel üle uuele võlausaldajale ka nõudega seotud tagatistest ja kõrvalkohustustest tulenevad õigused. Kõrvalkohustuste hulka kuulub ka viivise maksmise kohustus. Kui liisinguandja loovutas kostjale tagasi põhinõude, läksid koos põhinõudega kostjale üle ka kõik viivisenõuded, mida hageja II ei olnud nõude tagasiloovutamise hetkeks tasunud liisinguandjale, välja arvatud juhul, kui kostja ja liisinguandja ei leppinud kokku teisiti. Kohtud ei tuvastanud, et liisinguandja ja kostja oleksid kokku leppinud VÕS § 167 lg 1 kohaldamata jätmises. Kolleegium märgib, et liisinguandja tagasiloovutamise teatis võib olla iseenesest tõendiks, mille alusel saab hinnata nõude loovutamise lepingu sisu.

Tallinna Ringkonnakohtu otsus 21.01.2008

Ringkonnakohus, tutvunud asja materjaliga, leidis, et maakohtu otsus tuleb tühistada ja asi saata tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 646 ja § 656 lg 1 p 5 alusel uueks läbivaatamiseks esimese astme kohtule.

Kolleegium leidis, et maakohus on väärtalt tõlgendanud 12.09.2005 sõlmitud kokkulepet. Maakohus jättis põhjendamata, miks ei arvesta kostja vastuväitega, et AS D25.01.2005 müügilepingust tulenevate kohustuste kokkuleppes kokku lepitud viisil täitamata jätmise tõttu OÜ O poolt pidi AS D täitma 25.01.2005 müügilepingust tulenevaid kohustusi selles lepingus kokku lepitud viisil.

Pooled ei vaidle selle üle, et OÜ O ei täitnud AS kohustust kokkuleppe p-des 1.2 ja 1.3 nimetatud viisil. Seega ei saabunud kokkuleppe p-s 1.6 nimetatud tingimust, mille kohaselt kostjal polnud õigust esitada 25.01.2005 müügilepingust tulenevaid nõudeid 12.09.2005 müügilepingu kehtivuse ajal AS D vastu, kui OÜ O täidab kokkuleppe tingimusi. Maakohus jättis põhjendamata, miks kaotas kostja sellises olukorras õiguse nõuda AS D25.01.2005 müügilepingu täitmist.

Kolleegium ei nõustunud maakohtu seisukohaga, et kuna kostja oli liisinguandjale loovutanud kõik 12.09.2005 müügilepingust tulenevad nõuded OÜ O vastu ja liisinguandja ei loovutanud kostjale tagasi 12.09.2005 müügilepingu rikkumisest tulenevat viivisenõuet, siis on üksnes liisinguandjal õigus nõuda OÜ-lt 12.09.2005 müügilepingu alusel viivist nõude tagasiloovutamisele eelneva aja eest.

Kolleegium leidis, et kuivõrd maakohus ei ole tuvastanud asja lahendamiseks vajalikke asjaolusid, osaliselt teinud seda ebaõigesti ja ei ole andnud hinnangut suurele osale tõenditele, siis tuleb asi saata uueks arutamiseks esimese astme kohtule.

Hagi terviktekst

Hagejad I ja II esitasid 05.09.2008 kohtule hagi tervikteksti arvestades Riigikohtu 09.01.2008 otsuses ja Tallinna Ringkonnakohtu 21.01.2008 otsuses antud juhtnõore.

Hagi tervikteksti kohaselt sõlmisid OÜ L, OÜ Õ ja OÜ S, OÜ V ja hageja II 05.08.2004 kavatsuste protokoll, millega leppisid pooled kokku muuhulgas, et hageja II omandab hiljemalt

15.10.2004 OÜ-lt S (OÜ Õ emaettevõtte) hageja II osa, mis moodustas hageja II osakapitalist 51 %. Samuti lepiti kokku OÜ Õ tarnekohustuses hageja II ees. Kuivõrd OÜ Õ rikkus tarnekohustust, esitas hageja II OÜ-le Õ leppetrahvinõude summas 3 000 000 krooni, millise loovutas hageja II hagejale I, kes teostas 27.05.2005 omandatud nõude alusel tasaarvestuse hageja I ja OÜ Õ vahelisest lepingust 250105 tulenevate kohustustega.

27.06.2005 esitas OÜ Õ hageja I vastu Pärnu Maakohtusse pankrotiavalduse lepingust 250105 tulenevas nõudes summas 2445 534,10 põhinõue ja 176051.39 viiviseid. Oma nõuet põhistas OÜ Õ muuhulgas väitega, et hageja II leppetrahvi nõue oli alusetu.

Hagejate arvates leppisid hagejad ja OÜ Õ 12.09.2005 kokkuleppes kokku, et:

- a) 05.08.2004 sõlmitud kavatsuste protokollis p 4 tuleneva tarnekohustuse võtab hageja II eest enda kanda kostja.
- b) Hageja I loobub tasaarvestusest ja selle aluseks olevast leppetrahvinõudest,
- c) OÜ Õ loobub pankrotiavaldusest hageja I vastu,
- d) hageja I täidab tarnelepingust 250105 tuleneva kohustuse summas 2445 534,10 krooni kostja ja hageja II vahelise lepingu kehtivuse jooksul.

Hageja arvates kuivõrd 12.09.2005 kokkulepe sõlmimisele eelnes mitmepoolne õigusvaidlus, siis võib eeldada, et sõlmitav kokkulepe kujutas endast kompromisslepingut vastavalt VÕS § 578 lg 1.

Hagejad leiavad, et 12.09.2005 kokkuleppe kohaselt oli hageja I lepingust ja 12.09.2005 kokkuleppest tuleneva kohustuse täitmise tähtaeg kostja ja hageja II vahelise leping nr 12092005 kehtivuse tähtaeg ehk 12.09.2007.

Tähtajaline ostukohustus kostja ees tulenes 12.09.2005 sõlmitud lepingu lisast, mitte aga 12.09.2005 kokkuleppest, seega isegi juhul kui hageja I oleks tähtajalist ostukohustust rikkunud, ei oleks see olnud 12.09.2005 kokkuleppe rikkumine.

Hagejad avaldavad, et ostukohustuse täitmise tähtaeg oli 12.12.2005. Enne nimetatud tähtaega, 9.12.2005, keeldus kostja hagejatele kütust väljastamast.

Hagejad ei tunnista viivisarve esitamist OÜ Õ poolt 18.12.2006 ja 27.03.2006. OÜ Õ loovutas oma nõuded hageja I vastu kostjale 31.07.2006, seega oli viivisarve esitamise õigus kostjal.

Hagejad leiavad, et kostja on kaotanud õiguse nõuda leppetrahvi, kuivõrd kostja ei ole leppetrahvi nõuet esitanud mõistliku aja jooksul (vastavalt Riigikohtu lahendile nr 3-2-1-41-07). Samuti leiavad hagejad, et kostjal ei olnud õigus arvestada tasutud summasid viivisenõude katteks enne viivisarve esitamist. Hagejad taotleavad ka viivise vähendamist vastavalt VÕS § 162 lg 1.

Seonduvalt kostja nõuetega lepingust 12092005 hageja II vastu märgivad hagejad, et hageja II oli täitnud oma kohustused AS-le Hansa Liising enne nõude loovutamise kohta teate saamist. Hageja II täitis oma kohustused 17.02.2006. Tagasilooovutamisteatis on koostatud 06.02.2006, kuid hageja II on teatise kätte saanud pärast 17.02.2006. Hagejad paluvad ka vähendada nimetatud nõudest tulenevaid viiviseid.

Kohtuistung 19.09.2008

Asja läbivaatamisel 19.09.2008 jäid pooled esitatud seisukohtade juurde.

Hagejad kordasid, et hageja I kohustuse täitmise tähtajaks oli hagejate hinnangul 31.07.2006.a. (tarnelepingu ülesütleamise kuupäev) ja selleks ajaks oli hageja I oma kohustuse OÜ Õ ees täitnud.

Hagejad märgivad, et pankrotiavalduse ja kokkuleppe sõlmimise vahel ei toimunud tarneid ning võla summa poleks saanud sel ajal suurened. Viimane tarne toimus meie andmetel 19.04.2005.a. Arve nr 3637 ei tulene vaidlusalusest lepingust. Hagejad ei võta omaks kostja väidet, et veod olid kostja teostada. Tavapärane kauba kättesaamise koht oli Õ terminal ja veod tulenesid iseseisvast lepingust.

Kostja leiab, et 12.09.2005 kokkuleppe sõlmimisega ei loobunud kostja võlgnevuste vahest, mida näitab ka see, et ühishüpoteegi seadmise lepingus on viidatud 25.01.2005 lepingule. Samas oli hüpoteegilepingu sõlmimise ajaks sõlmitud ka 12.09.2005 kokkulepe. Samuti tuleb arvestada, et juba enne Kokkuleppe sõlmimist esitas ÕOÜ AS-le D viivisarve koos vastava arvestusega. Kui Kokkuleppega oleks ÕOÜ loobunud osast põhivõlast ja viivistest, siis oleksid osapooled pidanud leppima kokku, et juba esitatud viivisearve kohta esitataks kreditarve. KNS kinnitas, et Kokkulepe ei olnud mõeldud asendamaks Vana Lepingut, vaid oli suunatud suurema osa põhivõlast kiirele kustutamisele (30 päeva). Kokkuleppe ja Vana Lepingu vahesumma ja selle viivise üle käisid osapooltel pika aega läbirääkimised juba pärast Kokkuleppe sõlmimist (järelkult kõik osapooled käsitlesid Vana Lepingut kehtiva põhikohustusena).

Kostja väitel Vana Lepingu järgne võlgnevuse jääk Kokkuleppe sõlmimise päeva seisuga (12.09.2005) oli põhivõlg 2 532 736,84 krooni ja viivis 456 656,33 krooni. Kokkuleppe sõlmimise eesmärk oli kustutada kiiremas korras (30 päeva) Vana Lepingu järgse põhivõla suurem osa. Vahesumma kustutamine pidi toimuma üldises korras. ÕOÜ ei ole ühegi tahteavaldusega loobunud sellest vahesummast.

Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eesmärk on vastavalt TMS § 221 lg 1 on täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine, mitte täitedokumendi sisu mõjutamine. Selle hagi puhul ei saa kohus mitte kuidagimoodi mõjutada täitedokumendi õigusjõu ulatust. Kui Hagejad tahavad taotleda viiviste suuruse vähendamist, siis peavad nad seda tegema eraldi menetluses.

KOHTU PÕHJENDUSED

Kohus, kuulanud ära menetlusosalised ja tutvunud kõigi asjas kogutud materjalidega, leiab, et hagi kuulub rahuldamisele osaliselt.

Kohus tuvastas, et ÕOÜ (edaspidi osahing) ja AS D(edaspidi hageja I) sõlmisid 25. jaanuaril 2005 naftasaaduste müügilepingu nr 250105 (edaspidi leping I).

AS J (edaspidi kostja) ja OÜ O(edaspidi hageja II) sõlmisid 12. septembril 2005 vedelkütuste müügilepingu nr 12092005 (edaspidi leping II) ja selle lisa 1.

12.09.2005 lepingu lisas nr 1 on pooled kokku leppinud p 1.7 kohaselt, et „leping kehtib kaks aastat 12.09.2005-12.09.2007“ ning p 1.8 „lepingu lisast nr 1 tuleneva krediidilimiidi tagatiseks ja Õ Grupile lepingu 250105 naftasaaduste müügiks tasumata arvete täieliku tasumise tagamiseks summas 2 500 000 (kaks miljonit viissada tuhat) krooni, seab Ostja (e hageja II) Müüja (e kostja) ja ÕOÜ kasuks kinnistusregistrisse esimesele vabale järjekohale ühishüpoteegi summas 4 000 000 (neli miljonit) krooni...“. „Ostjal tekib kohustus osta käesolevas lepingus kokkulepitud tingimustel Müüjalt vedelkütust vähemalt 2 500 000 (kahe miljoni viiesaja tuhande) krooni

ulatuses 30 (kolmekümne) päeva jooksul Müüja ja ÕOÜ kasuks kinnistusregistrisse teisele järjekohale ühishüpoteegi summas 4 000 000 (neli miljonit) krooni kandmisest“ (kd I, t lk 20-21).

12.09.2005 on ÕOÜ, hagejad ja kostja sõlminud kokkuleppe, mille kohaselt hageja I võlgnevuse ÕOÜ-le summas 2 445 534.10 krooni, mis tuleneb 25.01.2005 ÕOÜ ja hageja I vahel sõlmitud lepingust nr 250105 natasaaduste müügiks, tasumine toimub kostja ning hageja II vahel 12.09.2005 sõlmitud vedelkütuse müügilepingu nr 12092005 kehtivuse ajal ja kokkuleppe p 1.2-1.3 kokku lepitud tähtaegadel ning viisil (kd I, t lk 33-34). Kokkuleppe p 1.6 kohaselt 12.09.2005 lepingu kehtivuse ajal ei ole ÕOÜ-l õigust nõuda võlgnevuse summas 2 445 534.10 krooni tasumist hagejalt I, kui hageja II täidab nõuetekohaselt 12.09.2005 lepingust tulenevaid kohustusi.

14. septembril 2005 sõlmisid hagejad ja kostja ühishüpoteegi seadmise lepingu ja asjaõiguslepingu, millega tagati ühishüpoteegiga kostja nõuded hageja II vastu, mis tulenevad lepingust II ja selle võimalikest lisadest, ning kostja nõuded hageja I vastu, mis tulenevad lepingust I, tingimusel et osaühing loovutab sellest lepingust tulenevad nõuded kostjale. Osaühing loovutas lepingust I tulenevad nõuded kostjale 31. juulil 2006.

Harju tööpiirkonna kohtutäitur E. Vilippus esitas 3. augustil 2006 hagejatele kostja avalduse alusel tulenevalt täitemenetluse seadustiku (TMS) § 2 lg 1 p-st 19 täitmiseks nõude 1 710 369 krooni 40 senti (seisuga 2. august 2006) ja andis hagejatele vabatahtliku täitmise tähtajaks 10 päeva. Hageja I ja hageja II esitasid 8. augustil 2006 Harju Maakohtule hagi kostja vastu täitedokumendi – ühishüpoteegi seadmise lepingu alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks täiteasjades nr 022/2006/5115 ja 022/2006/511.

Täitemenetluse seadustiku (TMS) § 221 lg 1 kohaselt võlgnik võib esitada sissenõudja vastu hagi täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks, eelkõige põhjusel, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud. Hagi lahendamisel kontrollib kohus, kas täitedokumendis sisalduv nõue on osaliselt või täielikult lõppenud ning seejuures võib märkida ulatuse, milles on nõue lõppenud.

Pooled vaidlevad selle üle, kas kostjal oli õigus nõuda lepingu I täitmist ja arvestada viivist selle lepingu alusel pärast 12.09.2005 kokkuleppe sõlmimist. Riigikohus on märkinud, et juhul, kui hageja I võlgnes kokkuleppe sõlmimise ajal kostjale müügilepingust tulenevalt põhinõude ja viivise osas rohkem, kui lepitati kokku kokkuleppes, siis vaatamata kokkuleppes kokku lepitud rahasumma tasumisele võis hageja I jääda kostjale võlgu lepingu I järgi. Selleks, et hageja I võiks lepingust I tuleneva põhinõude ja viivise osas tugineda kokkuleppes kokku lepitud summale, peab kostja olema loobunud VÕS § 207 lg 1 järgi võlasummade vahe nõudest. Seega tuleb kohtul esmalt kontrollida, kas kostja ja hagejate vahel on kokkulepe, millega kostja on loobunud võlasummade vahe nõudest.

Eelkõige võis võlasummade vahe nõudest loobumine antud juhul toimuda kompromisslepinguga vastavalt VÕS § 578. VÕS § 578 lg 1 ja 2 sätestab, et *kompromissileping on leping õiguslikult vaieldava või ebaselge õigussuhte muutmise kohta vaieldamatuks poolte vastastikuste järeleandmistele teel. Ebaselguseks loetakse muu hulgas ka ebakindlust nõude sissenõutavuse suhtes. Eeldatakse, et kompromissilepingu tagajärjel loobuvad lepingupooled oma nõuetest ning omandavad kompromissilepingu alusel uued õigused.* Kompromisslepinguga reguleerivad pooled uuesti omavahelised vaieldavad õigussuhted ning kompromisslepingu eesmärk on välistada edaspidi vaieldavatele või ebaselgetele õigussuhetele tuginemine.

12.09.2005 kokkuleppe p 1.1. sätestab, et AS-i D võlgnevuse OÜ-le Õ summas 2445 534,10 krooni, mis tuleneb 25.01.2005 OÜ Õ ja AS-i D vahel sõlmitud lepingust nr 250105 naftasaaduste müügiks, tasumine toimub AS J ning OÜ O vahel 12.09.2005 sõlmitud vedelkütuse müügilepingu nr 12092005 kehtivuse ajal Kokkuleppe punktides 1.2-1.3 kokku lepitud tähtaegadel ja viisil. 12.09.2005 kokkuleppe p 1.6 kohaselt Lepingu kehtivuse ajal ei ole OÜ-l Õ õigust nõuda võlgnevuse summas 2 445 534,10 krooni tasumist AS-ilt D , kui OÜ O täidab nõuetekohaselt käesolevast Lepingust tulenevaid kohustusi.

Kohtu arvates ei saa toodud sõnastusest järeldada, et võlgnevuse summa nimetamisega on kostja loobunud kõikidest ülejäänud nõuetest, mis tulenesid lepingust I. Lähtudes kokkuleppe sõnastusest, tuleb asuda seisukohale, et kokkuleppe eesmärgiks oli peatada viiviste arvestus ning võimaldada põhisumma tasuda kokku lepitud aja jooksul. Kokkuleppes kokku lepitud võlgnevuse tasumise korra sidumine kahe tingimusega – lepingu II kehtivuse aeg ja muude tingimuste nõuetekohane täitmine – viitab sellele, et tegemist ei olnud edaspidi vaieldavatele või ebaselgetele õigussuhetele tuginemise välistamisega, mistõttu on kohtu arvates põhjendatud arvata, et tegemist ei ole kompromisslepinguga ning et puudub alus eelduseks, et kokkuleppega loobutakse olemasolevatest nõuetest. Sellist käsitlust kinnitab ka ühishüpoteegi seadmise lepingus 12.09.2005 kokkuleppe asemel lepingule I viitamine. Samuti nähtub, et ringkonnakohtus tunnistajana ülekuulatud KNS kinnitas, et kokkulepe ei olnud mõeldud asendamaks lepingut I, vaid oli suunatud suurema osa põhivõlast kiirele kustutamisele (30 päeva). Vaidlust ei ole selles, et kokkuleppe ja lepingu I vahesumma ja viivise üle käisid osapooltel pika aega läbirääkimised enne ja pärast kokkuleppe sõlmimist, millest võib järeldada, et kokkuleppe sõlmimisega ei loobunud kostja viivistest tingimusteta.

Hagejate toodud asjaolust, et enne kokkuleppe allkirjastamist toimus pankrotimenetlus ning leppetrahvinõude esitamine kostjale ning et kokkuleppe p 1.5 kohaselt hageja I loobub leppetrahvi nõudest ei saa järeldada, et kostja oleks samuti loobunud osa nõuetest. Kuigi hagejate vastutulek võib viidata ka kostja teatavatele järeleandmistele, siis kostja vastutulek võis seisneda ka viiviste arvestamise peatamises ja põhisumma tasumise ajatamises. Ka teised hagejate väited ei anna alust järeldada võlasummade vahest loobumist.

II

Kuivõrd vaidlust ei ole selles, et hagejad on ajavahemikul 21.11.2005-05.06.2006 tasunud 12.09.2005 kokkuleppe alusel ÕOÜ-le 2 551 800 krooni (kd I, t lk 35-38), mis on suurem kui võla põhisumma, siis sõltub kostja nõude olemasolu sellest, kas hageja tasunud summade osaline arvestamine viiviste katteks oli õigustatud.

Riigikohus märkis, et pooled ei vaidle selle üle, et hageja II ei täitnud hageja I kohustust kokkuleppe p-des 1.2 ja 1.3 nimetatud viisil ja seega ei saanud kokkuleppe p-s 1.6 nimetatud tingimust, mille kohaselt kostjal polnud õigust esitada lepingust I tulenevaid nõudeid lepingu II kehtivuse ajal hageja I vastu, kui hageja II täidab kokkuleppe tingimusi.

Määrav ei ole hagejate väide, et tähtajalise ostukohustuse rikkumine ei kujutanud endast 12.09.2005 kokkuleppe rikkumist, kuivõrd tähtajaline ostukohustus kostja ees tulenes 12.09.2005 sõlmitud lepingu lisast, mitte aga 12.09.2005 kokkuleppest ja seega isegi juhul kui hageja I oleks tähtajalist ostukohustust rikkunud, ei oleks see olnud 12.09.2005 kokkuleppe rikkumine. Nagu Riigikohus on leidnud, siis 12.09.2005 kokkuleppe p-s 1.6 sätestatud tingimuse saabumiseks oleks hageja II pidanud täitma hageja I kohustust kokkuleppe p-des 1.2 ja 1.3 nimetatud viisil e lisaks võlgnevuse tasumisele ostma kostjalt samas summas kütust ning tasuma ka ostetud kütuse eest. Nimetatud lisatingimust tuleb pidada oluliseks, kuivõrd kütuse müümisele oli suunatud

kostja ärihuvi. Seega maksete tegemisel ilma kütust ostmata kujutasid need maksed endast küll kohustuse täitmist, kuid samaaegselt oli tegemist 12.09.2005 kokkuleppe p-de 1.2 ja 1.3 rikkumisega, mistõttu p-s 1.6 nimetatud tagajärge ei saanud. Eelnevast järeldub, et kui hagejad tasusid hageja I võlgnevust ilma kütust ostmata, siis tekkis kostjal õigus arvestada tasutud summasid vajadusel ka viiviste katteks.

III

Järgnevalt hindab kohus, kas ja millises ulatuses oli kostja õigustatud arvestama hagejate tasutud summasid lepingust I tulenevate viiviste katteks.

Riigikohus on 14.03.2008 otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-5-08 ja mujal leidnud, et viivisenõue tekib alates vastava nõude (viivisarve) esitamisest kohustatud isikule. Kohus on kostjale selgitanud, et kostja on kohustatud tõendama viivisarvete esitamist hagejatele. Kohus leiab, et kostja on tõendanud viivisarve esitamist kolmel juhul: 1) pankrotiavalduses sisalduv viivisenõue, 2) viivisarve nr 3679 summas 1,343,347,65 krooni, 3) täitmisteates sisalduv viivisenõue.

Kohtule esitatud pankrotiavaldusest nähtub, et selles sisalduv viivisenõue hageja I vastus summas 176 051,39 krooni ning avaldusest nähtub, et hiljemalt 07. juulil 2005 on hageja I nõude kätte saanud, kuivõrd sel kuupäeval on hageja I saatnud pankrotiavalduse faksi teel telefoninumbrile 445 9656.

Vaidlust ei ole selles, et kostja viivisarve nr 3679 on hageja I kätte saanud 30.03.2006. Sel kuupäeval on hageja I kostjale vastanud, et ei tunnista viivisarvet, kuna arvel on märgitud aluslepingu kuupäevaks 24.01.2005, mitte 25.01.2005 ning et viivisnõude esitamine on välistatud 12.09.2005 kokkuleppega. Kohus ei nõustu kostja vastuväitega, et viivisarvest ei tulenenud tagajärge seetõttu, et selles oli eksitud lepingu kuupäevaga. Viivisarvet mõistlikult tõlgendav isik oleks pidanud aru saama, et silmas on peetud 25.01.2005 lepingut. Viide 25.01.2005 lepingule nähtus ka viivisarvele lisatud viivise arvestusest (sellele on hageja ise oma 30.03.2006 vastuskirjas viidanud) ning asjaolust, et poolte vahel puudusid muud lepingud.

Viimase viivisenõude said hagejad kätte koos täitmisteatega 03.08.2006, milles oli märgitud nõutava summa suurus ja alus kokku 1,710,369,40. Vaidlust ei ole selles, et hagejad on täitmisteate kätte saanud ja hagejad on ka kohtuistungil tunnistanud, et said sel hetkel täiendavast viivisenõudest teadlikuks.

Kostja poolt esitatud ülejäänud viivisarved jätab kohus arvestamata põhjusel, et ei arvetest ega muudest allikatest ei nähtu nende arvete kätte andmine hagejatele.

Kohtuistungil on pooled olnud eri arvamustel küsimuses, kas kostja poolt hagejale I osutatud transporditeenus on osutatud lepingu I raames. Kostja esitatud arvetest nähtub, et osa nõutavast summast moodustab transporditeenus. Kohus leiab, et ka veoteenust osutas kostja lepingu I raames ja seoses lepingust tuleneva põhikohustusega ehk kütuse tarnimisega ning seetõttu tuleb veoteenuse osutamisele kohaldada kõiki lepingu I tingimusi, muuhulgas õigust arvestada viivist. Toodut kinnitab ka asjaolu, et poolte vahel puudus eraldi leping veoteenuse osutamiseks.

IV

Järgnevalt hindab kohus, kas ja millises ulatuses oli kostjal eelviidatud viivisenõuete alusel õigus arvestada hagejate tasutud summasid lepingust I tulenevate viiviste katteks.

Lähtudes kostja esitatud viivisearvestusest ning arvestades selles ekslikult viivise katteks arvestatud summad põhivõlgnevuse katteks, võib järeldada, et seisuga 07.07.2005 oli põhivõlaks 2 459 046,89 krooni ja viivisenõudeks 176 051,39 krooni. 21.11.2005 tasumine summas 144 300,00 arvestati õiguspäraselt viivise katteks ning 22.11.2005 tasumisest 49 000 krooni oli kostjal õigus arvestada viivise katteks 31 751,39 krooni ning põhivõla katteks 17 248,61 krooni, millega oli kogu viivisenõue tasutud.

Kuni 30.03.2006 võlgnes hageja I kostjale põhivõla 1 715 798,28 krooni ja viiviseid 0 krooni. Viivisarves 3679 nõudis kostja hagejalt I viivist 1,343,347,65 krooni, millest õigustatud nõue moodustas 1,003,690,67 krooni. Seisuga 03.08.2006 võlgnes hageja I kostjale põhivõlga 585 375,23 krooni ning viiviseid 677 912,31 krooni.

Viiviste vähendamine

Hagejad on esitanud taotluse viiviste vähendamiseks vastavalt VÕS § 162 lg 1. Riigikohus on oma 14. juuni 2005. a otsuse tsiviilasjas nr 3-2-1-66-05 selgitanud, et rahalise kohustuse täitmisega viivitamisel tuleb põhivõlast suuremat viivisenõuet põhjendada võlausaldajal, kui võlgnik nõuab viivise vähendamist ja viivist on arvestatud rohkem kui seadusjärgses suurus. Kohus leiab, et kuna kostja ei ole põhjendanud põhivõlast suuremat viivisenõuet ja hagejad on taotlenud viivise vähendamist, siis tuleb viivisenõuet vähendada põhivõla summani 585 375,23 krooni. Seega kohtuotsuse seisuga on hageja I võlgnevuseks kostja eest põhivõlga 585 375,23 krooni ja viivist 585 375,23 krooni, kokku 1,170,750,40 krooni.

Kohus ei nõustu kostja väitega, et kui hagejad tahavad taotleda viiviste suuruse vähendamist, siis peavad nad seda tegema eraldi menetluses, kuivõrd sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi eesmärk on vastavalt TMS § 221 lg 1 on täitedokumendi täidetavuse kõrvaldamine, mitte täitedokumendi sisu mõjutamine. Viivise vähendamine ei puuduta täitedokumendi õigusjõudu, vaid selle täidetavust, pealegi on nõue TMS § 221 lg 1 järgi ainus võimalus viivise vähendamiseks pärast täitedokumendi täitmisele pööramist ning võlgnikul peab ka sellisel juhul säilima võimalus viivise vähendamiseks VÕS § 162 alusel.

Täiendavalt tuleb märkida, et viivisenõude esitamine ei ole vastuolus hea usu põhimõttega ning et hagejad ei ole põhjendanud, milles seisneb vastuolu hea usu põhimõttega Riigikohtu otsuse nr 3-2-1-41-07 vaimus. Käesoleval juhul ei esine erandlikke asjaolusid, mis annaks alust öelda, et kostja oli viivisenõude kaotanud. Viivisintressi ebaõiget arvestamist on kohus käsitlenud eespool, kuid see ei saa olla aluseks viivisenõude täielikule kaotamisele.

Kostja nõue lepingu II alusel

Kostja on täitmisele esitanud nõude hageja II vastu, mis tuleneb poolte vahel 12.09.2005 sõlmitud lepingust. Kostja ja AS-i Hansa Liising Eesti vahel on 16.05.2005 sõlmitud faktooringuleping nr 25155. Faktooringulepingu p 1.1 kohaselt on lepingu lisas 1 faktooringuvõlgnike loetelu, kellega sõlmitud müügilepingutest tulenevaid rahalisi nõudeid saab faktooringu klient faktoorige loovutada. Kuigi kostja ei ole kohtule esitanud faktooringulepingu lisa 1, nähtub kostja poolt hagejale II esitatud arvetest, et 12.09.2005 lepingust tulenevad rahalised nõuded hageja II vastu on kostja loovutanud AS-ile Hansa Liising Eesti (leping kd II, t lk 313-321, arved kd II, t lk 141-148). Arvetel on kirjas, et nõue on loovutatud AS-ile Hansa Liising Eesti ning on ära märgitud arve tasumise arvelduskonto number. Kõik kaheksa arvet on tasutud AS-ile Hansa Liising Eesti hiljemalt 22.02.2006 (kd II, t lk 287).

Vastavalt VÕS § 169 lg 1 *kui võlgnik täitis kohustuse nõude loovutanud võlausaldajale ja ta ei teadnud ega pidanudki kohustust täites nõude loovutamisest teadma, loetakse, et ta on kohustuse täitnud õigele isikule.* Kuigi AS Hansa Liising Eesti on esitanud kostjale 06.02.2006 tagasiloovutamise teatise nr R02/102, siis ei ole kostja tõendanud, et nimetatud teatis oleks esitatud hagejale II enne 22.02.2006 toimunud nõuete rahuldamist. Seega on hageja II täitnud oma kohustuse õigele isikule. Vaidlust ei ole selles, et enne nõuete rahuldamist 22.02.2006 ei olnud ei kostja ega AS Hansa Liising Eesti esitanud viivisenõuet hagejale II, seega tuleb lugeda, et tasumistega on hageja II kustutanud põhivõlgnevuse ning kostja viivise arvestus ei vasta tõele (II kd tl 279).

Kuigi kõik hageja II poolt tasutud summad tuli arvestada põhivõlgnevuse katteks, siis tasus hageja need summad 16-57 päeva pärast maksetähtaja saabumist ning on kohustatud hilineamise eest tasuma viivist. Arvestades arvete koondit (II kd tl 134) ja sellel toodud arvete tasumise tähtaegu ning lähtudes eeldusest, et hageja II tasus koondis toodud arved II kd tl 250 toodud kuupäevadel, tekkis võlausaldajal õigus nõuda viivist sisuga 22.02.2006 kokku 24 377,12 krooni. Puuduvad tõendid selle kohta, et tagasiloovutamisteatis oleks fiktiivne. Tagasiloovutamise kehtivust ei mõjuta asjaolu, et loovutamise hetkel oli osa põhivõlga kustutatud ning et kogu põhivõlg kustutati enne kui hageja II sai loovutamisest teada. Seega viivisenõue ei lõppenud põhikohustuse tasumisega ning läks tagasiloovutamise teel üle kostjale. Täitmisteate, mis sisaldas ka viivisenõuet, esitamisega on viivisenõue muutunud sissenõutavaks ja hagejal II on sellega tekkinud kohustus viivisenõue tasuda summas 24 377,12 krooni.

Menetluskulud

Vastavalt TsMS § 163 lg 1 hagi osalise rahuldamise korral kannavad pooled menetluskulud võrdsetes osades, kui kohus ei jaota menetluskulusid võrdeliselt hagi rahuldamise ulatusega või ei jäta menetluskulusid täielikult või osaliselt poolte endi kanda. Vastavalt TsMS § 165 lg 3 kui otsus on tehtud solidaarvõlgnikest kostjate kahjuks, vastutavad kostjad menetluskulude eest samuti solidaarselt. Menetluskulud tuleb jaotada võrdeliselt hagi rahuldamise ulatusega ning kostja menetluskulude vastav osa tuleb panna hagejate kanda solidaarselt.

Kostja arvutuste kohaselt on hageja I võlgnevus 25.01.2005 lepingust tulenevalt seisuga 02.08.2006 (s.o täitmisavalduse koostamise kuupäeval) põhivõlg 1 402 313.79 krooni ning viivist 122 001.30 krooni (kd II, t lk 266) kokku 1524315 krooni ning hageja II võlgnevus 12.09.2005 lepingust tulenevalt seisuga 02.08.2006 põhivõlg 22 798.90 krooni ning viivist 5 505.94 krooni (kd II, t lk 276) kokku 28 303 krooni. Nimetatud summad on võetud võlgnevuse ja viiviste arvestuse tabelist, kuna kostja lepinguline esindaja avaldas 12.01.2007 istungil, et lähtuda tuleb nimetatud arvestuse tabelist tulenevatest summadest, kuna vastuses (kirjalik vastus kohtule 17.10.2006) on nad nendes summades eksinud.

Vastavalt hagi rahuldamise osadele jääb kostja kanda 23,2 % AS D menetluskuludest. Kostja kanda jääb 13,9 % OÜ O menetluskuludest. Hagejad kannavad solidaarselt 81,45 % kostja menetluskuludest (kahe nõude keskmise).

Peeter Pällin
Kohtunik